

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

57

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • פרשת שלח תשע"ב

דבר אחר, כי הכבוד הוא כוח חזק מאד ששולט על האדם, וגם אדם במדרגה הגבוהה ביותר עלול להיכשל מחמת נגיעת הכבוד.

ומצינו אצל ירבעם בן נבט שהיה גדול הדור, וכמו שהובא בגמרא (סנהדרין קב, א) שכל תלמידי חכמים היו דומים לפניו כעשבי השדה, וחדש דברים שלא שמעה אוזן מעולם, וכיון שהיה גדול בתורה כל כך, נעשה מלך על עשרה שבטים, ואחרי שנעשה מלך אירע פתאום מפנה גדול, שעבד עבודה זרה והעמיד עגלי זהב שלא יעלו לרגל. כיצד קרה דבר כזה? איך השתנה פתאום ממדרגה גבוהה של רוח הקודש לירידה איומה כזאת? הסיבה לכך היא הכבוד.

וכמו שמסופר בגמרא שם (קא, ב) שבני ישראל עלו לרגל, ובעזרה מותר לשבת רק למלכי בית דוד, ורחבעם בן שלמה שהיה ממלכי בית דוד היה יושב בעזרה, למרות שלא היה גדול בתורה כמו ירבעם, כיון שהוא ממלכי בית דוד מותר לו לשבת, ואילו ירבעם שהיה גדול הדור אסור לו לשבת, וחשש ירבעם מפני הביזיון שהוא יצטרך לעמוד ורחבעם יישב, ויהיה בזה פחיתות מכבודו, ולכן הכשיל את כל ישראל בעגלי הזהב כדי שלא יעלו לרגל.

ובאמת מה הביזיון בזה, הרי ירבעם מלך על עשרה שבטים, וכולם יודעים שהוא גדול בתורה יותר מרחבעם, ומעריכים אותו יותר ממנו, אף על פי כן היה איכפת לו שיראו שהוא עומד ורחבעם יושב, וחשש שיהא נראה כאילו שהוא פחות חשוב מרחבעם, והכבוד דחק אותו כל כך והשפיע עד כדי כך שנפל מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, וממדרגה גבוהה כזאת שהיה גדול הדור בתורה, ירד עד להכשיל את כל ישראל בעבודה זרה, והוא מן הארבעה מלכים שאין להם חלק לעולם הבא, זהו כוח המידות!

ועל זה מבקשים והחזירנו בתשובה 'שלמה' לפניך, שיהיו מידות טובות בתכלית השלמות, ששום דבר לא ישחד את האדם, וכמאמרם ז"ל (ברכות יז, א) תכלית תורה תשובה ומעשים טובים, והיינו שהתורה היא היסוד לכל, והיא הדבר הגדול ביותר, אבל תכלית התורה היא להגיע לידי 'תשובה ומעשים טובים' - תשובה על העבר, ומעשים טובים מכאן ולהבא, לקיים את המצוות בשלמות בלי שום נגיעות, רק לשם שמים.

ומבקשים אחר כך סלח לנו אבינו כי חטאנו - בקשה על כפרה ומחילת עוונות, ראה נא בעניינינו - על כלל ישראל המעונים בגלות, רפאנו - על כל החולים שצריכים רפואה, בך עלינו - פרנסה, תקע בשופר - קיבוץ גלויות.

עיקר התפילה היא עבודת הלב, שהלב יעבוד וירגיש את מה שאומרים, וככל שהתפילה היא יותר עם הרגשת הלב, שאיכפת לאדם על עצמו ועל כלל ישראל, ומבקש באמת מכל הלב, זוהי עבודה שבלב. ובאמת זוהי דרגה גבוהה ומי נמצא בדרגות האלה, אבל זהו החיוב של עבודה שבלב, מה שיותר לב, מה שיותר איכפת, וכמו אדם שחסר לו משהו או שיש לו חולה רחמנא לצלן, שהוא מתפלל ומבקש מכל הלב, כי הוא מרגיש שחסר לו.

ויש אנשים שאומרים תהלים בתור סגולה לישועה, ואינם מרגישים את מה שאומרים, ואמנם זה גם משהו, אבל בעיקר צריכים להרגיש את מה שאומרים, שיש שם הרבה בקשות ושבחים, זה תלוי בהרגל, וצריכים להתרגל שהתפילה תהיה בכוונת הלב. וידוע על החזון איש

בעניין התפילה, יש הרבה דרגות בתפילה, וכתוב בשולחן ערוך הלכות תפילה (או"ח צח, א) "וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה שהיו מתבודדים ומכוונים בתפילתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמות ולהתגברות כוח השכלי עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה", והיינו שבשעת התפילה לא הרגישו בכלל שיש להם גוף, כי המחשבה תפוסה בתפילה, ומרגישים את האמונה שמדברים עם הקב"ה, עד כדי כך שלא מרגישים מה שנעשה איתם, זוהי דרגה גבוהה של התפשטות הגשמות.

התפילה היא עבודה שבלב, וכוונת הלב היא העיקר, ולכל הפחות יש להבין את פירוש המילים הפשוט שמוציאים מהפה. בשמונה עשרה מתחילים לברך "אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה", 'חונן' היינו מלשון חן, מי שמוצא חן, נותנים לו במתנת חנם מה שלא מגיע לו. ומזכירים בלשון רבים "חננו מאיתך דעה בינה והשכל" - לא רק על עצמו אלא בשביל כל כלל ישראל, וכן כל התפילה היא בלשון רבים, שמבקשים רחמים ותחנונים עבור כל הכלל.

ואחר כך מבקשים "השיבנו אבינו לתורתך וקרבונו מלכנו לעבודתך", והיינו שוב בלשון רבים, שמתפללים על כלל ישראל, וגם על הרשעים שיחזרו בתשובה. ומבקשים על תורה בלשון 'אבינו' ועל עבודה בלשון 'מלכנו', אבינו היינו מאהבה, כמו אב ובן שיש אהבה ביניהם, ומלכנו זה מיראה, כמו עבד שעובד את המלך מפני שמפחד ממנו. ויש להבין למה מבקשים על תורה בלשון אבינו ועל עבודה בלשון מלכנו, ומדוע לא להיפך 'אבינו' על עבודה או 'מלכנו' על תורה.

והגר"ח מוואלוז'ין ברוח חיים על פרקי אבות (ב, א) ביאר בזה, כי "ידוע שמפאת התורה אנו מכונים בשם בנים, והשי"ת מגלה סודו כאב לבנו אהובו", והיינו מפני שתורה מאהבה זה לא קשה, כי הלימוד מעניין ומושך ויש מתיקות התורה, וכתוב במסילת ישרים פרק י"ט שהשמחה בתורה ובמצוות היא מענפי אהבת השם, וכשאדם לומד תורה מתוך אהבת תורה יש לו דרגה באהבת השם, לכן מבקשים על תורה בלשון אבינו, דהיינו מאהבה כמו אב ובן.

אבל עבודת השם ומעשי המצוות הם כציווי האדון לעבדו, ואמנם שייך להרגיש מתיקות גם בעבודת השם, ומי שהוא בדרגה גבוהה מאד מקיים את כל המצוות מאהבה, אבל זוהי דרגה גבוהה של צדיקים גדולים מאד, וכתב שם ברוח חיים כי "דרך הצדיקים הממוצעים להיות בתורה כבן ובעבודה כעבד", והיינו שמקיימים את המצוות מתוך הרגשת העבודות, ואת התורה לומדים מאהבה, לכן מבקשים על עבודה בלשון מלכנו ועל תורה בלשון אבינו.

ומבקשים אחר כך "והחזירנו בתשובה שלמה לפניך". ולכאורה הרי כבר ביקשו על תשובה לתורה ולמצוות, ומה שייך תשובה שלמה יותר מזה? ויש לפרש בהקדם מה שמצינו בברכות השחר "יהי רצון שתרגילנו בתורתך ודבקנו במצוותיך", ואחר כך מזכירים עוד "ודבקנו ביצר הטוב ובמעשים טובים", ולכאורה הלא כבר ביקשו על דבקות במצוות, ומה היא עוד דבקות במעשים טובים?

והביאור בזה כי מעשים טובים היינו לקיים את המצוות בשלמות לשם שמים, שהמידות הטובות הם יהיו הגורמים לכל ענייני התורה והעבודה, לקיים רצון הקב"ה בלי שום נגיעות ופניות, רק לשם שמים, מאהבה או מיראה, ויותר מזה שום דבר לא ישחד, לא כבוד ולא שום

כמה שהתאמץ על תורה, איזה יגיעה, איזה מאמצים, כך גם התאמץ בתפילה שיהיה עבודה שבלב, ויש הרבה מדרגות בזה, להרגיש את העבודות ולקבל את ההרגשים האלה.

וכתב החזון איש (קו"א ג, קנא) כי התורה והתפילה תלויים זה בזה, ובאמת מצינו בגמרא (נדה ע, ב) ששאלו מה יעשה אדם ויחכם, כיצד אפשר לקבל הצלחה בתורה? אמר להם, ירבה בישיבה וימעט בסחורה, אמרו, הרבה עשו כן ולא הועיל להם, אמר להם, יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו, והיינו שלא מספיק לימוד תורה לבד, אלא צריכים גם תפילה על הצלחה בתורה. והקשו שם בגמרא מאי קא משמע לן, ופירש"י, למה ליה למימר להו ירבה בישיבה, הואיל וברחמים הדבר תלוי, ותיצרו, דהא בלא הא לא סגי.

והיינו כי זה פשוט שצריכים לבקש רחמים, ובלי תפילה לא שייך לזכות להצלחה בתורה, והחידוש הוא שצריכים גם להרבות בישיבה, שלא יחשוב אדם כי די בתפילה ואינו צריך להשתדל הרבה בעסק התורה, וכמו במילי דעלמא שכתוב בחובות הלבבות (שער הביטחון סוף פ"ג ופ"ד) שאין להשתדל הרבה בשביל הפרנסה, אלא יבחר במקצוע הקל ביותר, ומן השמים יתנו ברכה בזה, אבל בתורה אינו כן והתפילה לבד אינה מספקת, אלא צריך גם להרבות בישיבה, ולנצל כל הזמן להתמדת התורה.

וכתב בספר יסוד ושוש העבודה (שער הניצוץ פרק א') "אם יאמרו לאדם מנה תקלי זהב, וכל מה שתמנה ותספור בשעה זו יהיו לך לבדך ואין לזרים איתך, בוודאי לא יישב בטל אפילו רגע כמימרא ולא יוציא זמן מה לבטלה בשיחה בטילה וכיוצא, בכדי שלא יאבד הון בידיים כמה זהובים שיכול לספור באותו רגע, והאיך לא תעלה על דעתך תורת השם תמימה משיבת נפש הנחמדים מזהב ומפז רב ובעוונותינו הרבים כמה רגעים ביום אדם שהוא בן תורה ויודע ספר יושב בטל".

מי שאינו מנצל כל הזמן ללימוד התורה, הרי הוא מזלזל בחשיבות התורה, שאם היו נותנים לו אפשרות לאסוף מטבעות זהב, היה עושה כל המאמצים שלא להניח אפילו מטבע אחת, ואם יכול ללמוד יותר ואינו לומד זהו מפני שהוא מזלזל בחשיבות התורה, כי מי שמחשיב תורה, כל מילה, כל ידיעה וכל הלכה, חשובים בעיניו, ואף פעם אינו שבע מזה, וכמו שדרשו חז"ל (ויקרא רבה כב, א) על הפסוק "אוהב כסף לא ישבע כסף" – אוהב תורה לא ישבע תורה.

וכבר הזכרנו מה שכתב ההפלאה בהקדמתו על מה שאומרים בתפילת שבת "עם מקדשי שביעי כולם ישבעו ויתענגו מטובך", והיינו ששייך עונג גם לאחר ששבעים. ולכאורה כשאדם שבע הרי זו אכילה גסה, וכבר אינו יכול להתענג יותר. וביאר ההפלאה כי 'מטובך' הכוונה על דברי תורה, וכמאמרם (אבות ו, ג) אין טוב אלא תורה, שזהו תענוג שמשיביע את הנפש, וכמו שאמרו (ברכות יד, א) המשביע עצמו מדברי תורה, והתענוג של תורה הוא תענוג שנמשך גם לאחר השביעה.

צריכים לחזור כל הזמן על הידיעות האלו, וללמוד ספרי מוסר בקביעות כדי שלא לשכוח. ספר 'מסילת ישרים' יש שם המון ידיעות, ולא שייך ללמוד מידת הזהירות ומיד לקבל שלמות בזהירות, אלא צריכים ללמוד את כל הידיעות, מה זה זהירות, מה זה זריזות, מה זה נקיות, טהרה ופרישות, עד מידת הקדושה, והידיעות משפיעות שבמשך הזמן יחשוב על זה הרבה פעמים, ויקיים את מה שלמד.

ואם אין קביעות בספרי מוסר שוכחים את הידיעות, מפני שאדם זוכר רק דברים בטלים, אבל בדברי תורה כתוב (משלי כג, ה) "התעפי עיניך בו ואיננו", לכן צריך שתהא קביעות בכל יום בספרי המוסר, ולחזור תמיד על הידיעות, וכמו שכתב המסילת ישרים בהקדמתו כי השפעת ספרי המוסר היא על ידי החזרה וההתמדה בהם.

כשיש לאדם קביעות יומית בספרי המוסר, זה משפיע עליו מאד, וגם ההרגשה מאד מאושרת, כי הוא יודע מה התרופה למחלתו, והוא עושה כמה שהוא יכול, בכל יום לומד עוד פיסקה, והדברים משפיעים עליו, וההשפעה היא בלא שירגיש בזה, כמו אדם בריא שאינו מרגיש שהוא

בריא, וכמו ילד שגדל שאינו מרגיש את גדילתו, אלא אוכל להנאתו וממילא הוא גדל, כך גם דברי מוסר משפיעים על ההנהגה.

כל אחד יכול לקבוע לו קביעות בספר מוסר שמושך ומעניין אותו, ועל ידי זה יהיה חיזוק האמונה שזהו הדבר הראשון, וכמו שאמרו (מכות כד, א) בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה, וכשמתנהגים לפי האמונה ההנהגה היא אחרת לגמרי, כי לפי האמונה אין סיבה לכעוס ואין סיבה להתגאות, אין סיבה לשנאה וקנאה ולא לנקמה ונטירה, אם יש אמונה אין מקום לכל הדברים האלה, וזהו על ידי שיש קביעות בכל יום להזכיר את האמת.

דברים שנאמרו בעצרת החיזוק המרכזית

ככלות השנה לפטירת מרן הגרמ"י ליפקוביץ זיע"א

יש גמרא בברכות (מב, ב) כשרב נפטר וחזרו מההלוויה ישבו לאכול, ונתעורר ספק בהלכות ברכות הנהנין, ולא ידעו מה לברך, קם רב אדא בר אהבה אהדר קרעיה לאחוריה, והיינו שעשה עוד קריעה על רב בנוסף לקריעה שעשה קודם, מפני שעכשיו הרגיש עוד צער, שיש שאלה בהלכה ואין את מי לשאול, היה לנו את רב, ועכשיו רב איננו, זהו צער חדש, ולכן קרע עוד קריעה.

וכתוב שם בגמרא כי בהמשך הגיע ההוא סבא, ואמר להם שיש משנה ויש ברייתא, ויש סתירה בין המשנה לברייתא, ולפי התירוץ שיוצא מהסתירה, נפשט להם הספק כיצד לברך. והתוספות בחולין (ו, א ד"ה אשכחיה) כתבו שבכל מקום שהוזכר בגמרא 'ההוא סבא' זהו אליהו הנביא, אליהו הנביא הגיע במיוחד לפשוט את הספק שנתעורר להם בהלכות ברכת הנהנין.

ומפני מה זכו לזה? כיון שראו מן השמים את הצער הגדול שהצטער על מה שאין רבי, כזו אהבת תורה, כזה צימאון, בשכר זה זכו לסייעתא דשמיא שהגיע אליהו הנביא ופשט את הספק, אפילו שרב כבר איננו, כיון שהצער על חיסרון הרב גדול כל כך, זוכים לסייעתא דשמיא שיש ממלא מקום, ומן השמים שולחים את אליהו הנביא במקום רב.

פה אצלנו, הציבור היה לו רב, ציבור גדול היה להם את מי לשאול, באו לשאול עצות במילי דעלמא, במילי דשמיא, בחינוך, נהנו ממנו עצה ותושייה, והציבור הזה מצטער, ובאו עכשיו להשתתף בהספד, מחמת הצער על הרב שמת, וכשיש צער על חיסרון תורה, זוכים לסייעתא דשמיא מיוחדת למעלה מדרך הטבע, וכמו שמצינו בגמרא ששלחו את אליהו הנביא שיפשוט את הספק במקום רב.

כשרואים את הצער של הציבור שחסר להם הרב, כיון שיש אהבת תורה ורוצים תורה באמת, ויש צער על חיסרון התורה, בזכות זה יזכו לסייעתא דשמיא מיוחדת שלא כדרך הטבע, זהו הלימוד מהגמרא הזאת שבבילנו, אפילו שחסר לנו הרב, אבל הצער עצמו שמצטערים על חיסרון התורה, זה נותן זכויות לסייעתא דשמיא להצלחה בתורה.

עלינו להתחזק בתורה ובתפילה, להשתדל יותר בהתמדת התורה, ולבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, ואם נלך בדרך הזאת, אנו מוסיפים נחת רוח לרבי הגדול שהיה לנו, בזה שאנו מתחזקים כפי שהוא ז"ל רצה מאיתנו, ונוכה ובלע המוות לנצח ומחה השם דמעה מעל כל פנים.

לעילוי נשמת
ר' משה בן ר' יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון
תנצב"ה

Dedicated by R' David Hager